

ČMELÁCI

MIROSLAV STUHL
JAN SLAVÍK

JAROMÍR ČÍZEK
VLADIMÍR PTÁČEK

ALENA VOTAVOVÁ
PETR DOBRÝ

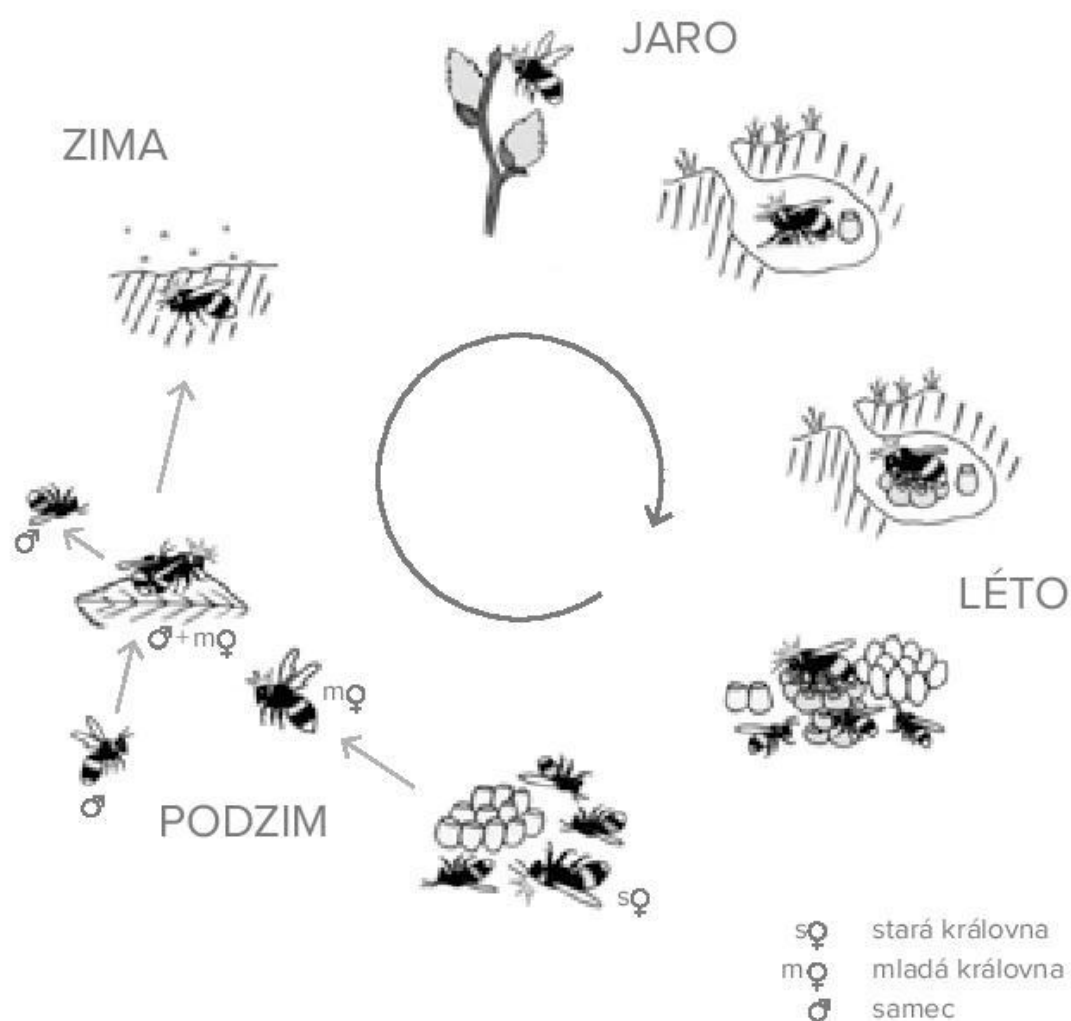
CHOV A PODPORA
ČMELÁKŮ
NA ZAHRÁDKÁCH
I VE MĚSTĚ

OBSAH

ÚVODEM	1
DRUHY ČMELÁKŮ A PAČMELÁKŮ	5
Čmeláci	5
Pačmeláci	9
JAK SE ŽIJE V ČMELÁČÍM HNÍZDĚ	13
Kdy čmeláci zahajují svou sezónu?	13
Královna se probouzí	14
Výchova prvních dcer	15
Hnízdo se rozrůstá	16
Období změn a zvrátů – výchova nových královen a trubců	17
PROČ ČMELÁKŮ UBÝVÁ A JAK JIM MŮŽEME POMOCI?	19
Pestrá a celosezónní nabídka potravy	19
Dostatek míst, kde by čmeláci „hlavu složili“	20
Čmeláčí věrnost a její rizika	21
CHOV ČMELÁKŮ	22
Pořizujeme čmelín	22
Kam čmelín umístit?	23
Čím čmelín vyplnit	26
Jak nalákat královnu	27
Jak odchytit královnu	29
Jak poznám, že královna čmelín přijala?	32
Nepodařilo se mi čmelín osídlit, dají se čmeláci koupit?	33
Pozorování čmeláků ve čmelíně	35
Je nutné čmeláky přikrmovat?	36
Příprava na další sezónu	37
NEPŘÁTELÉ ČMELÁKŮ	38
OCHRANA ČMELÁKŮ PŘED ŠKŮDCI	45
Čištění čmeláčích úlů od škůdců v průběhu rozvoje čmeláčí rodiny	54
ZAJÍMAVOSTI O ČMELÁČÍCH	59
VČELKY SAMOTÁŘKY	61
O včelkách samotářkách	61
Chov samotářek	62
SLOVNÍČEK	65
TIPY NA DALŠÍ ZAJÍMAVÉ ZDROJE INFORMACÍ O ČMELÁČÍCH	67

JEDNOLETÝ ŽIVOTNÍ CYKLUS ČMELÁKA

KRÁLOVNA SE PROBOUZÍ

Na jaře (březen – květen), když se půda prohřeje, se královna probudí ze zimního spánku a navštěvuje raně kvetoucí rostliny jako je vrba jíva, hluchavka, dymnivky aj., aby obnovila své energetické zásoby. Když se zotaví ze zimního spánku, začne hledat místo, kde by mohla založit hnízdo.

Hledající královnu poznáme podle nízkého letu nad zemí, zalézání do myších a jiných děr v zemi, nebo různých otvorů a zase jejich opuštění, aby popoletly a zkusily jinou dutinu.

TIP:

Na jaře se v přírodě nacházejí pouze královny, dělnice a samci se objevují až později.

Místem pro založení hnízda mohou být i různá opuštěná obydlí drobných savců a ptáků, která obsahují nějaký teplodržný materiál.

Když vhodné místo najde, postaví si v něm nejprve voskový džbáneček, do kterého nanosí nektar. Zahuštěnému nektaru ve džbánečku se říká med. Slouží jako zásobárna na noc a nepříznivé dny. Sladký nektar čmeláci využívají jako „palivo“ a bez něj nedokáží přežít více než několik hodin.

Hnízdní materiál ve vybraném hnízdě si matka upraví pro svou potřebu, ale sama není schopna si takový materiál obstarat a nanosít do hnízda. Mnohá královna proto vhodný útulek pro hnízdo vůbec nenajde. Pokud najde špatné místo, které třeba promokne nebo v něm plod promrzne, hnízdo po pohromě opustí, a buď zahyne, nebo se pokusí vniknout do již založeného hnízda jiné královny, kde je po vzájemném souboji jedna ze sokyň buď vyhnána, nebo zabita.

VÝCHOVA PRVNÍCH DCER

Brzy po té, co si matka našla místo k hnízdění a postavila džbáneček na med, naklade první vajíčka (6–10) do misky z vosku, kterou pak voskem i uzavře. Tomuto voskovému útvaru se říká buňka. Sbírá také pyl, který přináší do hnízda v podobě pylových rousek na zadních nohách. Pyl slouží hlavně jako zdroj bílkovin, ale i dalších látek, které jsou nezbytné pro vývoj plodu. Kromě způsobu letu je právě přítomnost rousek na zadních nohách jasným signálem, že matka již hnízdo má a není vhodná k odchytu.

Za 3–5 dnů se z nakladených vajíček vylíhnou larvy, které matka zahřívá vlastním tělem na potřebnou teplotu 29–30 °C a krmí pylem, který stále každý den sbírá.

Hnízdo čmeláka lesního

❶ Larvy ve voskovém obalu ❷ Mateří kokon ❸ Buňka

Čmelák zemní – matka s prvními dělnicemi

PROČ ČMELÁKŮ UBÝVÁ A JAK JIM MŮŽEME POMOCI?

Podpora čmeláků spočívá zejména v poskytnutí kontinuální potravní nabídky, možnosti hnízdění a přezimování.

PESTRÁ A CELOSEZÓNÍ NABÍDKA POTRAVY

Lidé zasahují do života čmeláků stále více. Pěstování monokultur (rozsáhlá pole s jednou plodinou) přináší čmelákům (a nejen jim) ztrátu potravních zdrojů, protože monokultury kvetou najednou a po jejich odkvětu nejsou široko daleko žádné jiné potravní zdroje. Stejně tak nevhodné je i plošné posečení celé louky, kdy ze dne na den zmizí veškerá potravní nabídka.

Naše necitlivá snaha o kultivaci krajiny, ale i obliba sterilních, krátce střižených anglických trávníků neposkytuje žádné potravní zdroje a navíc omezuje možnosti hnízdění a zimování čmeláčích matek.

Typickým příkladem jsou dnešní satelitní městečka, kde často vidíme jen krátce střižený trávník a tůje na kilometry daleko. Vrátit čmeláky do těchto, ale i dalších míst, kde jsme čmeláky dlouhá léta neviděli, vyžaduje několikaleté úsilí, spočívající v plánovité výsadbě živných rostlin. Ale o to větší pak může být radost z jejich návratu.

Na našich zahradách, ale třeba i v truhlících nebo na záhonku před panelovým domem, by měly kvést hmyzosnubné medonosné rostliny, včetně těch velmi časných, a také vhodné keře a stromy.

Nahrazení alespoň kousku „holé“ trávy v okolí kvetoucí plochou čmeláci také velmi uvítají. Ideálním místem pro čmeláky jsou kvetoucí louky, pokud ovšem nejsou jednorázově koseny.